

“Twijfel bij een moreel dilemma is geen teken van zwakte, maar van kracht”

De CURA-methodiek helpt verpleegkundig specialisten in de palliatieve zorg bij het ordenen van hun gedachten bij een moreel dilemma, zodat ze hier weloverwogen mee om kunnen gaan. “Iedere zorgverlener loopt wel eens tegen een situatie aan waarin het niet vanzelfsprekend is wat goede zorg is. Twijfel hierover is geen teken van zwakte, maar juist van kracht”, zegt medisch ethicus en onderzoeker dr. Suzanne Metselaar uit het Amsterdam UMC.

Suzanne Metselaar heeft een achtergrond in de filosofie en heeft twaalf jaar geleden de overstap naar de medische ethiek gemaakt, vanwege de maatschappelijke relevantie van dit onderwerp. Metselaar ontwikkelde CURA, een methodiek die laagdrempelige ondersteuning biedt bij morele dilemma's in palliatieve zorg (zie *Kader*, pagina 32).¹ Zij deed dit niet alleen met collega-onderzoekers, maar ook met zorgverleners. “Ik merkte dat er in de praktijk behoefte was aan een laagdrempelig handvat. Veel bestaande methodieken voor een moreel beraad hebben de beperking dat ze veel tijd kosten, tot wel twee uur. In de praktijk is die tijd er vaak niet. Het is ook prettig om een methodiek te hebben die je zelf ter hand kunt nemen, zonder dat je daar per se een ethicus voor nodig hebt, of iemand die uitvoerig getraind is.” CURA is een methode die zorgverleners na enige instructie zelfstandig kunnen gebruiken om binnen korte tijd - bijvoorbeeld tijdens een reeds gepland overlegmoment - te kunnen reflecteren op hun morele dilemma's. Het instrument is uitgebreid getest in een pilot in hospices,

ziekenhuizen, verpleeghuizen en thuiszorg. Nu loopt er een studie naar de implementatie van CURA en de effecten die deze methodiek heeft in deze verschillende palliatieve zorgsettings. Die studie is bijna afgerond.

“CURA is een methode die zorgverleners na enige instructie zelfstandig kunnen gebruiken om binnen korte tijd te kunnen reflecteren op hun morele dilemma's”

Dilemma

In welke situaties kan CURA worden ingezet? “Lang niet bij alle complexe situaties in de palliatieve zorg is het nodig om CURA in te zetten. Vaak kun je op je morele kompas varen bij de beslissingen die je neemt, ook als het lastig wordt. Maar er komen af en toe situaties voor waarin je als zorgverlener twijfelt over waar je goed aan doet. Je twijfel onder ogen zien en - samen - een moment nemen om hierbij stil te staan is geen teken van zwakte, maar van kracht!”

Metselaar noemt een voorbeeld: "Stel je hebt als verpleegkundig specialist in het verpleeghuis te maken met een patiënt met gevorderde dementie en hartklachten. Haar naasten staan erop dat ze wordt doorverwezen naar de cardioloog en poliklinisch wordt behandeld. Jij twijfelt sterk of dit niet meer kwaad dan goed doet, onder meer omdat de verandering van omgeving heel verwarrend en belastend zal zijn voor deze patiënt. Tegelijkertijd wil je de wensen en waarden van de naasten serieus nemen. Met mevrouw kun je dit niet meer goed bespreken."

Dat stelt jou voor een dilemma: wat is goede zorg hier? Ga je ervoor om de naasten te overtuigen van jouw visie, of ga je mee met hun wens en verwijst je door?"

Afweging

CURA kan helpen bij een dergelijk moreel dilemma. "In de stap Concentreren probeer je je twijfel scherp te krijgen. In Uitstellen sta je stil bij je eerste oordeel en bij wat de situatie met je doet. De situatie kan bij jou als zorgverlener soms frustratie woede of verdriet opwekken: dit kan toch niet? Je besluit deze stap met het even 'parkeren' van je eerste reactie. In Reflecteren sta je stil bij wat van waarde is voor de betrokkenen. Allereerst: wat is belangrijk voor de patiënt? Voor naasten? In de laatste stap, Actie, besluit je wat je uiteindelijk het belangrijkste vindt in de situatie. En hoe je gaat handelen in lijn hiermee. Uit onderzoek blijkt overigens dat handelen in lijn met je eigen afweging en waarden, zelfs al kun je de situatie niet veranderen, je helpt om lastige situaties beter een plek te geven."

KADER

CURA: Laagdrempelige ondersteuning bij morele dilemma's in palliatieve zorg

De CURA-methodiek biedt een handvat om de gedachten bij een moreel dilemma te ordenen in vier stappen:

Concentreren

Stilstaan bij de feiten van de situatie en deze kort beschrijven. Benoemen waar je over twijfelt als het gaat om goede zorg.

Uitstellen

Stilstaan bij je eerste oordeel, en wat de situatie met je doet (emoties). 'Parkeren' van je eerste reactie.

Reflecteren

Wat is belangrijk voor de patiënt, betrokkenen en de zorgverlener zelf? Wat zeggen protocollen/richtlijnen, en wat weet je nog niet zeker?

Actie ondernemen

Wat vind je het belangrijkste in deze situatie? Wat ga je op basis hiervan doen en hoe past dit bij waar je voor gaat in je werk?

“Door CURA vaker te gebruiken, train je morele competenties die nodig zijn voor goede - palliatieve - zorg”

< SUZANNE METSELAAR

Interdisciplinair

Idealiter gebruik je CURA samen, en het liefst interdisciplinair, geeft Metselaar aan. “Op deze wijze kun je goed kennismaken van de overwegingen die bij verschillende betrokken zorgverleners een rol spelen. Hierdoor kan meer wederzijds begrip ontstaan en kun je van elkaar leren. Gezamenlijke reflectie is goed voor de samenwerking en continuïteit van zorg. In dialoog kom je samen tot meer inzicht over hoe goede zorg er voor deze patiënt uitziet, ook in complexe situaties. CURA helpt je bij het structureren van deze dialoog.”

Tweeledig doel

Het doel van CURA is tweeledig, vertelt Metselaar. “Dit instrument helpt je om tot goede patiëntenzorg te komen in het geval van een lastige situatie, waarin je een moreel dilemma ervaart. Door CURA vaker te gebruiken, train je morele competenties die nodig zijn voor goede - palliatieve - zorg, zoals een dilemma herkennen en verwoorden, en je verplaatsen in de perspectieven van andere betrokkenen. Centraal daarin staat wat voor de patiënt belangrijk is. Deze vaardigheden worden ook benoemd in het Kwaliteitskader palliatieve zorg uit 2017. CURA is er daarnaast ook om jou als zorgverlener te ondersteunen, als ‘zorg voor de zorgenden’. Bijvoorbeeld bij de morele stress die je kunt ervaren bij een dilemma.”

“In het genoemde onderzoek, dat in 2019 gestart is en nu bijna is afgerond, kijken we behalve naar de effecten van CURA op morele competenties ook naar het effect op de morele veerkracht van zorgverleners.² De ervaringen van zorgverleners zijn veelal positief. Ik krijg bijvoorbeeld terug dat ze het prettig en nuttig vinden dat je CURA na enige ervaring en instructie ook zelfstandig kan gebruiken. Ook wordt het gewaardeerd dat er plaats is voor stilstaan bij je eigen gevoel, omdat dit helpt om met je morele stress om te gaan.”

Implementatie

Hoe implementeer je CURA? “In ons huidige onderzoek kijken we met tien zorgorganisaties hoe je dat goed kunt doen. Daarvoor trainen we ambassadeurs - de kartrekkers - in het initiëren en organiseren van CURA-sessies. Ze krijgen extra bagage om zelf die sessies te faciliteren. Diverse zorgverleners kunnen ambassadeur worden, zoals verpleegkundig specialisten, verpleegkundigen, artsen en geestelijke verzorgers. Je moet wel iets met ethiekondersteuning hebben en actief je rol pakken om een nieuwe interventie te implementeren.”

Metselaar legt uit dat het belangrijk is dat je er als CURA-ambassadeur niet alleen voor staat in je organisatie, maar met anderen samenwerkt aan implementatie. “Steun krijgen van je leidinggevende is bijvoorbeeld belangrijk. Het helpt ook om een maatje te hebben die meedoet en meekijkt. Een andere tip: kijk welke overlegstructuren er al zijn waarin je CURA kunt gebruiken, zoals een werkoverleg, intervisiemoment of patiëntbespreking”, zo besluit ze. | Drs. Marc de Leeuw, wetenschapsjournalist

Referenties

1. CURA. Te raadplegen via www.venvn.nl/thema-s/ethiek/cura
2. De ontwikkeling en implementatie van een methodiek ter ondersteuning bij morele dilemma's in palliatieve zorg. Te raadplegen via www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/onderwijs/programmas/project-detail/palliantie-meer-dan-zorg/de-ontwikkeling-en-implementatie-van-een-methodiek-ter-ondersteuning-bij-morele-dilemmas-in-palliat

“In dialoog kom je samen tot meer inzicht over hoe goede zorg er voor deze patiënt uitziet, ook in complexe situaties”